

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА СТРАТЕГІЯ СУЧАСНОГО ЗВО (НА ПРИКЛАДІ ЗДМФУ)

***Колесник Ю.М., Моргунцова С.А., Школова О.П.,
Дмитрієв В.С., Ганошенко Ю.А.***

Україна, м. Запоріжжя, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

Вища медична освіта України в умовах викликів сьогодення активно впроваджує системні рішення, що дають змогу протистояти ризикам, які принесла з собою війна. Головне завдання кожного сучасного ЗВО – збереження якості освіти здобувачів в надскладній безпековій, демографічній та економічній ситуації. Проте для закладу вищої освіти, який готує фахівців галузі охорони здоров'я, проблема забезпечення належної якості освіти постає ще більш гостро, зважаючи на традиційний для України безкомпромісно високий рівень вимог соціуму та держави до фаховості медика чи фармацевта. Особливою є соціальна роль медичного працівника, який бере на себе відповідальність за життя й здоров'я людини, ще з більшою силою стає актуальною на сьогодні, коли потреба в кваліфікованій медичній допомозі постійно зростає і у військовому, і в цивільному секторах, а загальна нестача медичних кадрів збільшується з кожним роком – країна щороку втрачає близько 3 % або приблизно 5000 лікарів [1]. Загальносуспільний примножувальний ефект, який здійснює якість підготовки фахівців у галузі фармації та медицини для нормального функціонування всього соціуму, є безсумнівним – неякісно підготований працівник сфери охорони здоров'я може становити небезпеку для інших членів суспільства. Тому попри проблеми сьогодення ЗВО медичного чи фармацевтичного спрямування не може допустити жодних компромісів щодо зниження якості підготовки здобувачів.

Не менш значний вплив на функціонування всієї системи охорони громадського здоров'я і наукові дослідження у відповідній галузі, коли порушення принципів наукових досліджень призводить до неминучих втрат людського потенціалу здоров'я.

Іншою проблемою сучасної галузі є поширення через неперевірені канали мережі Інтернет і соціальні мережі квазімедичної інформації, спотворення принципів доказової медицини, створення ілюзії легкої доступності фахової інформації, що спричиняє хвилю самолікування та падіння довіри до офіційної медицини – за даними опитування, проведеного дослідницькою компанією Active Group та аналітичним центром Experts Club, повністю довіряють своєму сімейному лікарю лише 29,5 % респондентів, а частково – 61,9 % [2].

Тому питання академічної доброчесності у сфері вищої медичної освіти постають особливо актуально, оскільки забезпечення якості освіти та формування суспільної довіри до результатів навчання та наукових досягнень – це головна мета цієї етико-правової системи в академічному середовищі.

Академічна доброчесність на сьогодні є одним із провідних стандартів повноцінного функціонування сучасного освітньо-наукового простору, в якому саме етичні принципи чесності, довіри, поваги, справедливості, відповідальності, стійкості й рішучості стають світоглядним орієнтиром для академічної діяльності та основою для нормативно-правової бази. Академічна доброчесність багато в чому визначає якість освіти в ЗВО та формує довіру суспільства до його наукових здобутків чи освітніх послуг, стає основою для формування академічної репутації. Чим вищим є символічний капітал громадської довіри до якості освіти й науки ЗВО, тим продуктивніше реалізуються інші управлінські стратегії, навіть в умовах ризиків сьогодення: забезпечення стабільного набору здобувачів, залучення грантової підтримки проектів, розвиток міжнародного співробітництва, налагодження продуктивних зв'язків зі стейхолдерами освітніх програм тощо.

Спрямованість академічної доброчесності на заперечення симуляції в наукових розробках та в освітній діяльності, на нульову толерантність до відчуження авторства, академічного плагіату, приписування авторства, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, недоброчесного використання результатів, згенерованих штучним інтелектом, недоброчесного оцінювання, несамотійного виконання завдання, недозволеної допомоги, академічного саботажу, схиляння до порушення академічної доброчесності та інституційних порушень академічної

доброчесності визначає її беззаперечну актуальність у світовому просторі науки та освіти.

Дотримання норм академічної доброчесності в ЗВО має стати одним із пріоритетів загальної освітньої політики. Інституційна відповідальність за запровадження функціональної системи забезпечення академічної доброчесності підкреслюється й Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, яке зокрема вказує на її належність до базових цінностей Європейського простору вищої освіти [3] та відносить до основних критеріїв оцінки якості освітньої програми під час процедури її акредитації [4].

Прийняття закону України «Про академічну доброчесність» [5], який вступить у силу з 31.07.2026 р., також однозначно закріплює інституційну відповідальність ЗВО за створення дієвої системи забезпечення академічної доброчесності як однієї з основ свого освітнього простору. Це ще раз увиразнює необхідність пошуку ефективних стратегій впровадження принципів академічної доброчесності для кожного ЗВО.

У Запорізькому державному медико-фармацевтичному університеті вже понад десять років проводиться системна робота, спрямована на дотримання основних принципів академічної доброчесності, впровадження інформаційно-просвітницьких заходів для поширення обізнаності усіх учасників освітнього процесу щодо етико-правових норм академічної доброчесності, запобігання випадкам несумлінної наукової та навчальної поведінки. Внутрішня система забезпечення якості освіти, вибудована в ЗВО, великою мірою базується на етичному підґрунті академічної доброчесності для організації освітнього процесу.

З 2015 року розроблено положення «Про перевірку дисертаційних робіт, наукових публікацій, навчальної літератури, навчально-методичних матеріалів на академічний плагіат», створено комісію із запобігання прихованому плагіату в наукових і навчальних виданнях, створено робочі групи для оцінки дисертаційних робіт та авторефератів за профілями спецрад, підручників, навчальних посібників і навчально-методичної літератури, а також статей, які надходять до редакційно-видавничого відділу для публікації в наукових журналах університету, закуплено

ліцензійне програмне забезпечення для перевірки на плагіат дисертацій, навчальної літератури та статей.

Уже з 2020 року академічна доброчесність у ЗДМФУ набуває вигляду єдиного наскрізного навчального курсу, інтегрованого до освітнього процесу за всіма освітньо-професійними програмами підготовки фахівців та заходів забезпечення внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Станом на сьогодні наскрізна програма з академічної доброчесності включає в себе:

- актові лекції для студентів 1 курсу протягом перших тижнів їхнього навчання в університеті, спрямовані на окреслення університетської системи академічної доброчесності та механізмів її реалізації, прищеплення фундаментальних цінностей академічної спільноти, знайомство з культурою навчання у вищій школі;

- курс для студентів 1 курсу усіх спеціальностей та 2 курсу для студентів зі скороченим терміном навчання, що розкриває основні особливості практичної реалізації вимог академічної доброчесності у освітній системі ЗВО медико-фармацевтичного профілю, детальний аналіз різних форм порушення академічної доброчесності в освітньому процесі (списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання тощо) та визначених способів боротьби з ними в ЗВО;

- вибірковий курс для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальностей «Технології медичної діагностики та лікування» та «Фізична терапія», що орієнтований на практичне формування культури академічної доброчесності у науковій сфері, дає чітке уявлення щодо фабрикації й фальсифікації даних у науці, поняття плагіату та його різновидів, коректної роботи з джерелами наукового дослідження, основам академічного письма, шляхів боротьби з академічною недоброчесністю в освітньому та науковому процесі;

- навчальний курс для аспірантів денної, вечірньої та заочної форми навчання, спрямований на глибоке вивчення питання академічної доброчесності в освітній та науковій діяльності. Розглядає різновиди недоброчесності та шляхи запобігання їм, розглядає специфіку роботи антиплагіатних програм та межі доброчесного використання штучного інтелекту в науці. Розглядає засоби

викорінення явища плагіату в науці, а також системи покарань і санкцій, які використовуються в Україні щодо випадків академічного плагіату

- онлайн-курс «Академічна доброчесність», який знайомить із етично-правовою базою та формує культуру протистояння академічній недоброчесності, надає етичні орієнтири в освітньо-науковій діяльності усіх членів академічної спільноти ЗДМФУ;

- відповідне заняття як складова підготовки педагогів у Школі молодого викладача ЗДМФУ, яке знайомить із нормативно-правовими засадами попередження недоброчесності у викладацькій діяльності, механізмами встановлення факту плагіату в роботах здобувачів вищої освіти, методами формування в здобувачів вищої освіти системи мотивації до навчання, яка виключає використання плагіату, а також зі способами запобігання обману і необ'єктивного оцінювання в діяльності викладача вищої школи.

- заняття з академічної доброчесності є складовою навчання на курсах підвищення кваліфікації «Інноваційні педагогічні технології та психологічний супровід освітнього процесу в підготовці фахівців галузі «Охорона здоров'я» для науково-педагогічних працівників ЗДМФУ», на яких вивчається питання відповідальності за порушення академічної доброчесності професорсько-викладацьким складом ЗВО і здобувачами вищої освіти, заходи щодо попередження порушень академічної доброчесності, основами просвітницької й виховна роботи в системі запобігання порушень.

Таким чином, інформаційно-методична робота з донесення інформації щодо академічної доброчесності спрямована на всіх учасників освітньо-наукового процесу. Крім того вся інформація щодо академічної доброчесності розміщена у вільному доступі на електронних ресурсах університету.

У ЗДМФУ також проводяться регулярні анкетування здобувачів та викладачі з питань академічної доброчесності, що дає змогу скоригувати зусилля, спрямовані на утвердження норм і принципів академічної доброчесності.

Таким чином, академічна доброчесність у сучасному ЗВО, особливо медико-фармацевтичного спрямування, постає важливим орієнтиром для організації та

розвитку всієї освітньої та наукової діяльності. Дотримання етичних та юридичних засад академічної доброчесності повинне охоплювати всю академічну спільноту ЗВО, що стане основою формування корпоративної академічної культури і вплине на всю систему забезпечення якості освіти здобувачів та репутаційний капітал університету.

Список літератури:

1. Мартиненко Л. Чи бракує в Україні лікарів? Що показують офіційні цифри. MedReporter. URL: <https://medreporter.net/chy-brakuie-v-ukraini-likariv-shcho-pokazuiut-ofitsiyni-tsyfry/> (дата звернення: 05.05.2026).
2. Відтік медкадрів і руйнування інфраструктури – основні причини погіршення доступності медпослуг під час війни – дослідження. Інтерфакс-Україна URL: <https://interfax.com.ua/news/press-conference/1148045.html> (дата звернення: 05.05.2026).
3. Забезпечення якості вищої освіти в Україні : навчально-методичний посібник [Електронне видання] / А. Бутенко, О. Єременко, О. Книш, А. Сурай, О. Требенко. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2025. 76 с.
4. Роз'яснення щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми: методичний посібник [Електронне видання] / А. Бутенко, Г. Денискіна, О. Єременко, та ін. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2024. 127 с.
5. Закон України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025 № 4742-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#n560> (дата звернення: 05.05.2026).